

Sygn. akt V CSK 144/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 21 września 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa W. N.

przeciwko Gminie S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 21 września 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 7 grudnia 2006 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powódka W. N. wniosła dnia 10 sierpnia 2005 r. o zasądzenie od pozwanej Gminy S. kwoty 150.919,25 złotych z odsetkami umownymi w wysokości 0,1 % dziennie od dnia 9 marca 2004 r. od kwoty 131.381,96 złotych, odsetkami ustawowymi od dnia 6 maja 2004 r. od kwoty 11.052,06 złotych, odsetkami ustawowymi od kwoty 8.485,23 złotych dnia wniesienia pozwu. Dochodzone należności wypełniały zobowiązania Przedsiębiorstwa Dostaw Inwestycyjnych i Eksportowych N. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (PDliE N.) wynikające z niezapłacenia faktury nr 335/05 z dnia 8 grudnia 2003 r. za roboty wykonane przez powódkę na podstawie umowy o modernizację drogi gminnej (kwota 131.381,96 złotych z odsetkami 0.1 % dziennie od dnia 9 marca 2004 r.). Poza tym powódka dochodziła skapitalizowanych odsetek za pierwszych trzydzieści dni opóźnienia zapłaty faktury nr 335/05 (kwota 2.689,73 zł), za zapłacone z opóźnieniem należności z innych, opisanych w pozwie faktur (kwota 11.052,06 złotych) oraz domagała się zwrotu kosztów zasądzonych w postępowaniu nakazowym przeciwko spółce PDliE N.

W toku postępowania w pierwszej instancji, wobec częściowej wpłaty wynoszącej 131.381,96 złotych, powódka ograniczyła pozew do kwoty 108.435, 68 złotych z odsetkami umownymi w skali 0,1% dziennie od 29 grudnia 2005 r. zaliczając świadczenie pozwanej na poczet:

- odsetek od nieterminowych zapłat – 11.052,06 zł,
- odsetek od w/w kwoty za okres od 6 maja 2004 r. do dnia zapłaty – 2.317,68 zł,
- odsetek ustawowych od kwoty 131.381,96 zł za okres od 8 stycznia 2004 r. do 8 marca 2004 r. – 2689,73 zł,
- kosztów postępowania w sprawie GNc .../04,
- odsetek umownych za okres od 9 marca 2004 r. do dnia 27 grudnia 2005 r. od niezapłaconej faktury nr 335/03 – 86.580,71 zł,
- niezapłaconej faktury nr 335/03 – 22.946,28 zł.

Pozwana Gmina S. wносиła o oddalenie powództwa. Zarzucała, że obowiązujące dla niej są terminy płatności ustalone w umowie ze spółką PDliE N., a według postanowień umowy termin zapłaty upłynął dopiero 28 grudnia 2005 r.

Bezpodstawne jest też, zdaniem pozwanej, dochodzenie umownych odsetek, ustalonych w umowie zawartej pomiędzy przez powódkę ze spółką PDIiE N.

Wyrokiem z dnia 24 maja 2006 r. Sąd Okręgowy w Ś. umorzył postępowanie w zakresie cofniętego powództwa a dalej idące powództwo oddalił.

Jak ustalił sąd, 5 września 2001 r. Gmina S. zawarła ze spółką PDIiE N. umowę nr [...], mocą której spółka zobowiązała się do budowy zbiornika retencyjnego za wynagrodzeniem 4.333.302,09 złotych. Końcowe rozliczenie miało nastąpić po wykonaniu wszystkich prac w terminie 12 miesięcy od uzyskania pozwolenia na użytkowanie zbiornika. Aneksami do umowy przedłużano kilkakrotnie termin wykonania umowy aż do dnia 30 kwietnia 2004 r. Dnia 27 grudnia 2004 r. Wojewoda [...] wydał decyzję zezwalającą na użytkowanie zbiornika.

6 stycznia 2003 r. powódka zawarła ze spółką PDIiE N. umowę przelewu wierzytelności jakie będą jej przysługiwały od Gminy w związku z budową zbiornika retencyjnego do wysokości zadłużenia tej spółki z umowy zawartej z powódką 20 sierpnia 2002 r..

Zdaniem Sądu Okręgowego termin zapłaty wynagrodzenia spółki PDIiE N. z umowy przypadał najwcześniej 28 grudnia 2005 r., a zatem nie doszło do zwłoki w realizacji zobowiązania pozwanej. Tylko dlatego sąd oddalił powództwo jako przedwczesne.

Na skutek apelacji powódki Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 108.435,65 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 28 grudnia 2005 r. Zdaniem sądu odwoławczego powództwo o zapłatę niekwestionowanej kwoty było uzasadnione od początku procesu albowiem aneksy do umowy ustające późniejsze terminy wykonania umowy nie mogły odnieść skutku wobec powódki. Sprzeciwia się temu treść art. 515 k.c., który według sądu odnosi się do czynności prawnych dokonanych pomiędzy dłużnikiem a nabywcą wierzytelności.

Od wydanego w drugiej instancji wyroku skargę kasacyjną wniosła pozwana Gmina S. Oparła ją na pierwszej podstawie (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) i zarzuciła naruszenie:

- art. 515 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i uznanie na jego podstawie za nieskuteczne wobec powódki aneksów do umowy łączącej pozwaną ze

spółką PDliE N., podczas, gdy przepis ten dotyczy czynności prawnych dokonanych przez dłużnika i nabywcę wierzytelności,

- art. 512 zdanie drugie k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie do wierzytelności przyszłych,
- art. 455 k.c. w zw. z art. 647 k.c. i art. 654 k.c. oraz w zw. z art. 509 § 2 k.c. przez przyjęcie, że termin wymagalności oraz termin płatności roszczeń powódki upływał 6 grudnia 2004 r.,
- art. 509 § 2 w zw. z art. 481 § 1 k.c. oraz art. 359 § 1 k.c. przez przyjęcie, że powódka mogła skutecznie zaliczyć otrzymaną kwotę 131.381,96 zł na odsetki ustawowe naliczone od wcześniej zapłaconych należności oraz odsetki umowne przewidziane w umowie wiążącej powódkę ze spółką PDliE N.

Powołując się na tę podstawę pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania ewentualnie o jego uchylenie i oddalenie apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 24 maja 2006 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie.

Słusznie zarzuca się w niej naruszenie art. 515 zdanie 2 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie do czynności prawnych dokonanych między dłużnikiem a poprzednim wierzycielem. Przepis ten reguluje skuteczność czynności dokonanych pomiędzy dłużnikiem a nabywcą wierzytelności, po otrzymaniu przez dłużnika zawiadomienia o przelewie, pochodzącego od zbywcy wierzytelności. Sąd drugiej instancji decydując o uwzględnieniu powództwa ocenił zmiany umowy z dnia 5 września 2001 r., z której wywodziła się przelana wierzytelność, dokonane przez Gminę S. oraz Przedsiębiorstwo Dostaw Inwestycyjnych i Eksportowych „N.” sp. z o.o., po zawiadomieniu Gminy o przelewie. Od strony podmiotowej i w związku z dokonaniem przelewu wierzytelności były to czynności prawne dokonane między dłużnikiem a poprzednim wierzycielem (cedentem). Skutki tych zachowań wobec nabywcy wierzytelności reguluje art. 512 k.c., który nie został wymieniony przez sąd drugiej instancji jako podstawa rozstrzygnięcia.

Dlatego bezzasadnie zarzuca się w skardze kasacyjnej, że do naruszenia prawa materialnego doszło przez jego zastosowanie. W uzasadnieniu tego zarzutu skarżąca wskazała, że art. 512 zd. 2 k.c. nie odnosi się do porozumień dłużnika z cedentem, wywierających wpływ na wierzytelności przyszłe. Tak zakwalifikował Sąd drugiej instancji będącą przedmiotem przelewu wierzytelność, wynikającą z zawartej dnia 5 września 2001 r. między spółką „N.” a pozwaną umowę o roboty budowlane. Ten sposób ujęcia wierzytelności o zapłatę umówionego wynagrodzenia wykonawcy robót budowlanych jako wierzytelności przyszłej, która powstaje dopiero z chwilą spełnienia wzajemnego świadczenia niepieniężnego jest przyjmowany w judykaturze (por. uchwałę SN z dnia 19 września 1997 r. III CZP 45/97 OSNC 1998/2/22, wyrok SN z dnia 2 kwietnia 1998 r. I CKN 450/97 OSNC 1998/12/210, z dnia 26 września 2002 r. III CKN 346/01 niepubl., wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 30 grudnia 2004 r. I ACa 950/04 niepubl.). W opozycji do tego stanowiska w literaturze podnosi się, że spełnienie świadczenia wzajemnego nie stanowi przesłanki powstania wierzytelności i dlatego już w chwili zawarcia umowy o roboty budowlane powstaje zarówno wierzytelność inwestora o oddanie przewidzianego w umowie obiektu jak i wierzytelność o zapłatę umówionego wynagrodzenia i to nie zależnie od tego, czy wysokość wynagrodzenia została określona ryczałtowo czy też kosztorysowo. Przyjmuje się wobec tego, że wierzytelność wykonawcy istnieje przed spełnieniem świadczenia wzajemnego ale o ile nic innego nie wynika z umowy, jest do tego czasu niewymagalna.

Ta ostatnio podniesiona okoliczność ma decydujące znaczenie w sprawie dla ustalenia, kiedy pozwana Gmina powinna spełnić świadczenie na rzecz cesjonariusza. Odpowiedź na tak postawione pytanie będzie jednak taka sama niezależnie od tego, czy uzna się, że wierzytelność o wynagrodzenie wykonawcy powstała już z chwilą zawarcia umowy o roboty budowlane, czy też dopiero po wykonaniu umówionych robót inwestycyjnych. Bez wpływu na tę ocenę ma treść art. 512 zd. 2 k.c., który zdaniem Sądu w składzie rozpoznającym sprawę ma zastosowanie zarówno do wierzytelności istniejących jak i do wierzytelności przyszłych (przeciwko stosowaniu art. 512 zd. 2 k.c. do wierzytelności przyszłych wypowiedział się SN w wyrokach z dnia 30 stycznia 2003 r. V CKN 345/01 OSN 2004/4/65/, z dnia 26 października 2005 r. V CK 211/05 lex 187068). Nie ma

bowiem uzasadnionych racji, aby ograniczyć jego zakres do wierzytelności istniejących skoro także wskutek zawarcia umowy przelewu wierzytelności przyszłej cedent traci możliwość ponownego przeniesienia przelanej wierzytelności, która powinna od tej chwili przysługiwać cesjonariuszowi (tak SN w wyroku z dnia 6 listopada 2003 r. II CK 16/02 OSN 2004/12/202 podobnie w wyroku z dnia 29 marca 2006 r. IV CSK 96/05 OSN 2007/1/16). Dlatego cesjonariusz wierzytelności przyszłej powinien być w jednakowym stopniu chroniony, tak jak cesjonariusz wierzytelności istniejącej, przed działaniami cedenta oraz zawiadomionego o przelewie dłużnika, mającymi wpływ na istnienie i zakres przysługującej mu wierzytelności.

Wracając do poprzedniego wątku rozważań związanego z wymagalnością przelanej wierzytelności należy odwołać się do treści § 7 umowy z dnia 5 września 2001 r. końcowe rozliczenie przedmiotu zamówienia pozwanej ze spółką „N.” miało nastąpić po wykonaniu wszystkich elementów zamówienia i nie później niż w terminie 12 miesięcy od uzyskania pozwolenia na użytkowanie zbiornika. Zarówno z innych postanowień umowy jak i aneksów prolongujących termin wykonania zamówienia nie wynika, aby inwestor był zobowiązany do wcześniejszego świadczenia na rzecz wykonawcy, a tym samym, aby miał obowiązek świadczyć na rzecz cesjonariusza przed spełnieniem świadczenia wzajemnego przez wykonawcę robót. Przewidziana w § 7 ust. 2 umowy możliwość rozliczania fakturami częściowymi uzależniona była od zgody zamawiającego. W tym stanie rzeczy, gdyby nawet odmówić uznania wobec powoda - jako cesjonariusza, skutków zawartych pomiędzy pozwaną - jako dłużnikiem a spółką „N.” - jako cedentem porozumień zmieniających umowę z dnia 5 września 2001 r. co do końcowego terminu wykonania zamówienia, to i tak pozostaje to bez wpływu na datę wymagalności wierzytelności powódki wobec pozwanej, uzależnionej od wykonania przez cedenta całego zamówienia i uzyskania pozwolenia na użytkowanie zbiornika.

Pozwana obowiązana była spełnić na rzecz powódki świadczenie w postaci wynagrodzenia wykonawcy dopiero z upływem 12 miesięcy od uzyskania pozwolenia na użytkowanie zbiornika, czyli z dniem 28 grudnia 2005 r.

Czym innym natomiast jest zakres wierzytelności przysługującej cesjonariuszowi wobec cedenta, terminy jej wymagalności i związane z nią należności uboczne. Podkreślenie to jest istotne w związku kolejnym zarzutem skargi kasacyjnej obejmującym niewłaściwe zastosowanie art. 455 k.c. w związku z art. 647 i 654 k.c. oraz w związku z art. 509 § 2 k.c. Opisaną wadliwość zaskarżonego wyroku skarżący bezpodstawnie łączy z terminem spełnienia świadczenia pozwanej wobec powódki pomimo, iż sąd drugiej instancji cytowane przepisy odniósł do świadczenia spółki „N.” wobec powódki. W zależności od tego, jakie wierzytelności przysługiwały powódce wobec spółki „N.” z umowy z dnia 20 sierpnia 2002 r. oraz czy umowa cesji zabezpieczała ich wykonanie, w takiej wysokości powinna na jej rzecz świadczyć pozwana Gmina z dniem 28 grudnia 2005 r. - oczywiście do wysokości wynagrodzenia należnego wykonawcy robót na podstawie umowy z dnia 5 września 2001 r. Wielkość świadczenia pozwanej powinna być oceniana przez pryzmat zobowiązania spółki „N.” wobec powódki i zakres przelanej wierzytelności. Sąd drugiej instancji przyjął, bez bliższego wyjaśnienia, że cała dochodzona kwota była należna powódce od spółki „N.” w terminie do 4 grudnia 2004 r. Wobec tego był to termin spełnienia świadczenia na rzecz powódki przez tę spółkę a nie przez Gminę, jak przyjmuje się w skardze kasacyjnej. Przedmiotem zabezpieczenia mogą być także zobowiązania z tytułu należności odsetkowych. Dlatego ustalenie terminów płatności faktur przez spółkę „N.” na rzecz powódki może mieć znaczenie dla ustalenia zakresu świadczenia pozwanej. O tym, czy powódka może ich dochodzić od Gminy decyduje jednak zakres wierzytelności objętej umową cesji z dnia 6 stycznia 2003 r.

Przepisy art. 509 § 2 k.c. w związku z art. 481 § 1 k.c. oraz art. 359 § 1 k.c., przytoczone w ramach kolejnego zarzutu skargi kasacyjnej, pozostają bez związku z kwestionowaniem prawa powódki do skutecznego zaliczenia spełnionego przez pozwaną świadczenia w wysokości 131.381,96 złotych na poczet zaległych należności ubocznych. Instytucja zaliczenia zapłaty została uregulowana w art. 451 k.c. a stosuje się ją, gdy dłużnik spełniający świadczenie ma wobec tego samego wierzyciela kilka długów tego samego rodzaju. Dopuszcza się także prawo wierzyciela do zaliczenia otrzymanego świadczenia na zaspokojenie określonego długu w razie istnienia tylko jednego długu złożonego z należności głównej

i odsetek (tak SN w wyroku z dnia 7 kwietnia 2004 r. IV CK 211/03 lex 182076). Jak wyżej wskazano dług pozwanej obejmował jedynie należność główną z tytułu wynagrodzenia należnego spółce „N”. Świadczenie z tego tytułu na rzecz cesjonariusza w wysokości 131.381,96 złotych zostało spełnione w umówionym terminie, a zatem w tej dacie pomiędzy stronami istniał jeden dług obejmujący należność główną, stanowiącą wynagrodzenie wykonawcy.

Przytoczone jako jedyne w skardze kasacyjnej art. 509 § 2, 481 § 1 k.c. oraz art. 359 § 2 k.c. z pominięciem treści art. 451 k.c. nie dają jednak sądowi kasacyjnemu żadnych podstaw do oceny skuteczności skorzystania przez powódkę, wobec dłużnika nabytej wierzytelności, z zaliczenia wpłaty pozwanej wysokości w wysokości 131.381, 96 złotych dokonanej w toku procesu, tym bardziej, iż takiej oceny w relacjach pomiędzy stronami procesu nie przeprowadził także sąd drugiej instancji.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy orzekł jak wyżej na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.